

Lärohandledning för demokratin 100 år

Lärohandledning för demokratin 100 år	1
Inledning	1
Demokratimässan 18 november 2021	2
Program Demokratimässan 18 november 2021	2
Förberedelser och efterarbete	3
Workshops om demokratin utmaningar	4
Workshop 1 - Vad gör ett land mer eller mindre demokratiskt?	4
Genomförande	4
Avslutning	6
Workshop 2 - Hur kan demokratin stärkas?	6
Genomförande	7
Avslutning	7

Inledning

Handledningen nedan gäller för er som vill använda materialet i en "dag för demokrati". Handledningen bygger på eventet "Demokratimässan 2021" som genomförs digitalt den 18 november 2021 på Stockholms universitet. Till materialet finns instruktioner till arbete med de filmer, texter och workshops som producerades för den aktuella dagen. Dessa är tänkta att kunna användas av framförallt samhällskunskapslärare i gymnasieskolan. Texten inleds med en kort **bakgrund** till projektet och sedan en presentation av hur dagen för **Demokratimässan såg ut** (som går att **använda i efterhand**). Därefter presenteras **praktisk information** till lärare om hur läraren och klassen kan använda resurserna för att förbereda sig för dagen för Demokratimässan eller för att planera ett undervisningsmoment som kretsar runt demokratin i Sverige. Därefter följer detaljerade instruktioner för genomförande av **två workshops**.

Demokratimässan och undervisningsmaterialen passar alla gymnasieprogram och årskurser, och innehållet bedöms passa in i **samhällskunskap 1 (a1, a2, b), 2 och 3**. Innehållet kan förberedas, fördjupas och efterarbetas på olika sätt för att passa en viss elevgrupp. Läraren kan välja att arbeta med enskilda material (filmer och faktablad med tillhörande frågor) eller workshops, eller att sätta samman ett moment med förberedelser, genomförande av workshops samt efterarbete för att tränga djupare in i demokratifrågorna.

Demokratimässan 18 november 2021

Den 26 januari 1921 fattade riksdagen det slutgiltiga beslutet om kvinnlig rösträtt vilket innebar att Sverige fick allmän och lika rösträtt - alla medborgare skulle ha samma röstvärde. Som en del av firandet av 100-årsjubileumet av den allmänna och lika rösträtten hålls en digital Demokratimässa från Stockholms universitet. Till dagen bjöds gymnasieungdomar i Stockholmsregionen in för att diskutera och lära sig mer om demokratins möjligheter och utmaningar genom korta föreläsningar av demokratiforskare och workshoppar med inspirerande uppgifter. Eleverna deltog digitalt och handleddes i två workshoppar av sina egna lärare på skolan. Demokratimässan arrangerades i samverkan med Kommittén Demokrati 100 år, MUCF och Delmos och finansieras med medel från regeringen. Materialet finns tillhandagjort för intresserade efter den aktuella dagen och publicerat på Institutionen för ämnesdidaktik vid Stockholms universitet.

Program Demokratimässan 18 november 2021¹

Tid	Programpunkt
09.00-09.10	Välkommen Astrid Söderbergh Widding, rektor vid Stockholms universitet.
09.10-09.20	Inledning av dagen Livia Johannesson, statsvetare och moderator för dagen.
09.20-09.40	Introduktionsföreläsning Demokratin: Är vi framme nu? Jan Teorell, professor i statsvetenskap.

¹ Det går att bryta ur valfria delar och skapa sitt eget program.

09.40-10.00	<p>Kortföreläsning och samtal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Är demokratins gränser demokratiska? <p>Eva Erman, professor i statsvetenskap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Journalistik, COVID och social ojämlikhet <p>Samtal mellan moderator Livia Johannesson och Christian Christensen, professor i journalistik.</p>
10.00-14.30	<p>Tid för workshops/lektioner [R1] på respektive skola (inklusive raster)</p>
14.30-15.00	<p>Pannelsamtal</p> <p>Demokrati: framtida utmaningar och historiska tillbakablickar</p> <p>Pannelsamtal med moderator Livia Johannesson, Emma Frans (demokratiambassadör) och Jenny Björkman (docent i historia)</p>

Förberedelser och efterarbete

Undervisningsmaterialen som produceras för Demokratimässan innefattar flera korta **filmer** om demokratifrågor, ett flertal korta **faktablad** med tillhörande diskussionsfrågor samt **två lektioner** i form av **workshop** där eleverna arbetar i grupper. Filmer och faktablad finns tillgängliga på Stockholms universitets hemsida och är organiserade utifrån olika teman kring demokrati. Faktabladen kan fungera som fördjupningar utifrån filmerna.

Läraren avgör hur eleverna ska förberedas inför Demokratimässan. Vi tror det är bra om deltagande klasser har hunnit ägna någon lektion åt **förberedelser** och att de har tittat på någon eller ett par utvalda filmer och hunnit läsa något eller några faktablad. **Filmerna** och **faktabladen** synliggöra olika demokratifrågor, och lärare bestämmer vilket innehåll som är relevant för klassen. Det är dock möjligt att delta i Demokratimässan utan förberedelser. Filmerna och faktabladen kan också med fördel användas efter Demokratimässan för att fördjupa och problematisera demokratifrågor som behandlats under mässan.

Beroende på vilken elevgrupp läraren har kan det vara nödvändigt att **anpassa språket** i texterna, exempelvis för språkintruktionsprogram. Det är möjligt för läraren att redigera eller förkorta texterna för att arbeta språkutvecklande exempelvis i workshops.

Workshops om demokratins utmaningar

Under eventdagen kommer eleverna att få delta i **två workshops** (två lektioner) som kretsar kring demokratiska frågor. Dessa är utformade av ämnesdidaktiska forskare i samarbete med statsvetare och gymnasielärare. Dessa kommer att vara tillgängliga för samhällskunskapslärare att genomföra även efter eventdagen. Arbetsgången redovisas nedan.

Workshop 1 - Vad gör ett land mer eller mindre demokratiskt?

Antal deltagare: Cirka 30 (Elevgrupper om 5-6 elever)

Antal minuter: 60

Material: Presentation samt utskrivna texter och anteckningsmallar.

I den första workshoppen får eleverna undersöka demokratins innehåll och form utifrån så kallade demokratiindex. Därigenom får eleverna fundera runt vilka utmaningar demokratin i Sverige står inför. Innehållet kretsar kring att utvärdera fem länder och deras grad av demokrati utifrån några viktiga kriterier. Innehållet baseras på olika demokratirankningar och landrapporter där ländernas demokratiska status utvärderas.

Frågeställningen är tänkt att få elever att tänka över demokratins innehåll och form och därmed också få elever att fundera runt vilka utmaningar demokratin i Sverige står inför. Workshoppen inleds med en kortare beskrivning där läraren förklarar att länder i världen kan rankas efter hur demokratiska de är. Läraren visar och förklarar några aspekter som forskare tittar på i ett samhälle när de gör sådana rankningar (se presentation).

Genomförande

Eleverna får i uppgift att arbeta med fem nationskort som representerar olika typer av länder som rankas i flertalet demokratiindex, här i The Economist rankning (<https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>). Länderna är: Sverige (rankad 4), USA (rankad 25), Ungern (rankad 55), Turkiet (rankad 110) samt Belarus (rankad 150). Länderna är alla i Sveriges geografiska närhet och representerar olika nivåer i de index som mäter demokrati, det vill säga fulla demokratier, bristfälliga demokratier, hybrider eller auktoritära. På nationskortet presenteras landet ur fem olika indikatorer (som läraren går igenom, se bifogad presentation):

- **Fria och rättvisa val:** Att valen är fria, hemliga och transparenta (möjliga att observera)
- **Fri opinionsbildning och organisering:** Att medborgarna är fria att organisera sig och uttrycka politiska åsikter på ett fritt sätt
- **Fria medier och oberoende universitet:** Att medier och forskare är fria att undersöka och granska makthavare
- **Rättssäkerhet:** Att domstolar och andra rättsvårdande funktioner skyddar medborgarna från godtyckliga beslut
- **Minoritetsrättigheter:** Att minoriteter i landet och andra grupper inte trakasseras och har möjlighet att delta i demokratin

På nationskortet presenteras landets situation i relation till dessa kriterier. Uppgiften för eleverna är att:

- Börja med en brainstorming: vad vet vi om demokratin i dessa länder? Vad är vår uppfattning?
- Läs kortet tillsammans, diskutera och rangordna de fem länderna utifrån dessa indikatorer/kriterier och poängsätta landet. På baksidan av varje nationskort finns en anteckningsmall med poängmall.

<i>Kriterium</i>	Fria och rättvisa val	Fri opinionsbildning och organisering	Fria medier och oberoende universitet	Rättssäkerhet	Minoritetsrättigheter	Summa
<i>Land</i>						
Sverige						
Turkiet						
USA						
Ungern						
Belarus						

Poäng: 4 = Uppfyller kriteriet till fullo
 3 = Uppfyller kriteriet till största del
 2 = Vissa brister
 1 = Stora brister
 0 = Brister helt

När eleverna är klara med uppgiften diskuteras exemplen i helgrupp. Frågor:

- Hur har ni rankat länderna och varför?
- Vilket av kriterierna anser ni vara mest problematisk i de fem länderna? Vilket land fick lägst poäng?
- Vilka länder skulle ni klassificera som demokratiska?

Efter debriefingen av uppgiften visar läraren de sista bilderna i presentationen. Den första bilden visar en indexering som tidskriften *The Economist* gjort där de delar in världens länder i **fulla demokratier**, **bristfälliga demokratier**, **hybridregimer** (mellan demokrati och auktoritära regimer) samt **auktoritära regimer**. De fem länderna och den bedömning som *The Economist* gjort finns tillgänglig i PowerPointen (bild 7 och 9).

Det finns många olika index som mäter demokrati, men skillnaderna är relativt små i de bedömningar som görs, men skillnader finns. Göteborgs universitet leder till exempel projektet *Varieties of Democracy* (<https://www.v-dem.net>) som gör en hårdare bedömning av Ungern som de menar inte längre kan räknas som en demokrati på grund av den utveckling som skett de senaste åren. De klassificerar Ungern som en auktoritär regim, vilket kartan över Ungern i PowerPointen visar (bild 8). Gemensamt för alla undersökningar är att de rangordnar och bedömer alla världens länder. Rangordningen mellan olika institut är relativt samstämmiga. Bild 9 visar *The Economist* bedömning av världens länder enligt den skala som tidigare introducerats.

Avslutning

På sista bilden finns en avslutande exitfråga. Be eleverna anteckna sina svar på post-it-lappar alternativt digitalt.

- En sak som vi måste göra något åt i den svenska demokratin!
- En sak som vi måste försvara i den svenska demokratin!
- En sak som vi sett i andra system och som vi tycker vore dåligt för den svenska demokratin!

Workshop 2 - Hur kan demokratin stärkas?

Antal deltagare: Cirka 30 (elevgrupper om 5-6)

Antal minuter: 60-80 minuter.

Material: Presentation samt utskrivna texter och anteckningsmallar.

I den andra workshoppen får eleverna bekanta sig med några demokratiska dilemman och öva sig i att identifiera och formulera argument för och mot förslag på förändringar i demokratin. De får också fundera över hur demokratin på olika sätt kan stärkas. Eleverna uppmanas också att själva fundera över sin roll i att upprätthålla och utveckla demokratin. Undervisningen utgår från sex demokratiska dilemman i form av förslag till beslut om hur demokratin "bör" förändras. Läraren kan välja att arbeta med ett eller flera dilemman av olika svårighetsgrad beroende på klassens förkunskaper.

Syftet är att eleverna ska få bekanta sig med några demokratiska dilemman och öva sig i att identifiera och formulera argument för och mot förslag på förändringar i demokratin och fundera över hur demokratin kan stärkas. Eleverna uppmanas att reflektera över sin roll i att upprätthålla och utveckla demokratin. Undervisningen utgår från sex demokratiska dilemman i form av förslag till beslut om hur demokratin 'bör' förändras. Undervisningen inleds med att läraren introducerar övningen och kortfattat presenterar olika dilemman (se presentation). Eleverna får uppgiftskort som de läser varpå de formulerar argument för och emot förslaget. Avslutningsvis tar eleverna ställning till förslaget och motiverar sitt beslut. Grupperna presenterar kort sina förslag till beslut för varandra. Lärare kan välja att arbeta med *ett eller flera* dilemman i klassrummet. Dilemman har olika svårighetsgrad: **gröna** är lite enklare och mer realistiska och **orangea** är både svårare, mer hypotetiska och rent av kontroversiella. En lärare som genomför dilemma 4-6 bör känna sin klass väl och även kunna bemöta kontroversiella ståndpunkter och argument. Samtidigt som dilemma 4-6 är utmanande kan diskussionerna vara givande och skärper elevernas analys- och argumentationsförmåga.

Sex demokratiska dilemman:

1. **Bör rösträttsåldern sänkas för att möta samtida utmaningar?**
2. **Bör fler folkomröstningar genomföras lokalt och nationellt?**
3. **Bör valen digitaliseras så att väljarna kan rösta hemifrån?**
4. **Bör ett kunskapstest införas för att få rösta?**
5. **Bör antidemokratiska politiska organisationer förbjudas?**
6. **Bör ett expertråd som kan fatta långsiktiga beslut i klimatfrågan inrättas?**

Genomförande

Eleverna delas in i grupper om 5-6 elever. Läraren berättar att de utgör 'expertgrupper av unga'. Läraren introducerar övningen och de dilemman som grupperna ska arbeta med (revidera presentationen beroende på vilka dilemman som väljs). Eleverna får ett dilemma där de ombeds ta ställning till ett förslag till beslut om hur demokratin bör förändras. Grupperna får veta att de ska hitta argument **för och emot förslaget**, samt **ta ställning** till förslaget.

1. Eleverna läser tillsammans beskrivningen av dilemman samt förslag till beslut. Eleverna uppmanas att förklara svåra ord för varandra eller att fråga läraren om det är något de inte förstår.
2. Eleverna kortskriver individuellt under tystnad och försöker formulera argument för och emot förslaget (det är viktigt att de formulerar argument både för och emot).
3. Eleverna går en runda och samlar gemensamt argument för och emot i anteckningsmallen. Eleverna diskuterar också hur förslaget kan stärka respektive försvaga demokratin.
4. Läraren ger eleverna faktakorten. Dessa klipps isär och läggs med texten ner på bordet. Eleverna drar ett faktakort i taget och läser upp det för gruppen. Eleverna funderar på om kortet tillför något nytt argument som de själva inte identifierat eller om det stärker något argument som de redan hittat.
5. Eleverna ombeds att ta ställning till förslaget (för eller emot) genom majoritetsbeslut (öppen eller sluten omröstning) utifrån de argument de identifierat. De formulerar sina viktigaste argument som motivering till beslutet som grupp. Gruppen utser en elev som är beredd att presentera ställningstagandet för sina klasskamrater under cirka en minut.
6. Avslutande diskussion i grupperna. Hur bör förslaget hanteras för att stärka demokratin?

Avslutning

Eleverna skriver individuella exit-tickets där de kortfattat besvarar den övergripande frågan för uppgiften (Ex: Hur kan frågan om ett exekutivt expertråd hanteras och demokratin stärkas?). Instruktioner finns i presentationen.